

Prosinec 2024

Gruzie bije na poplach! Nenechte nás v tom

Irena Krcháková

Shrnutí

Gruzínci bojují za lepší budoucnost. V ulicích měst po celé zemi se jich každý den a noc scházejí desetitisíce, aby daly najevo nespokojenost s kroky vládním Gruzínským snem. Staronový premiér totiž rozhodl o odložení přístupových rozhovorů s Evropskou unií do konce roku 2028. Partaj přitom podle prezidentky a opozice vyhrála říjnové volby neprávem a výsledky proto odmítají uznat. Pochybnosti vyjádřily taky zahraniční organizace a agentury. Protesty v zemi kritizovalo mezinárodního společenství hlavně kvůli brutalitě, se kterou policejní těžkooděnci zasahují proti lidem.

Hlavní body

- Gruzie má za sebou parlamentní volby, ve kterých vyhrála strana Gruzínský sen, nyní silně inspirovaná Ruskem. Podle opozice bylo hlasování zmanipulované, pochybnosti mají taky zahraniční organizace působící v EU i USA.
- Vládní Gruzínský sen pozastavil přístupová jednání s EU do konce roku 2028. V ulicích měst protestují desetitisíce lidí. Policejní jednotky čelí kritice kvůli brutálnímu chování a mučení demonstrantů.
- Prezidentka a opozice žádají zneplatnění říjnových voleb a vypsání nových. Zastání hledají především u svých evropských partnerů.

Gruzie se bouří

V centru Gruzie se už několik nocí demonstruje. Tisícový dav stojí v centru města, před budovou parlamentu a důrazně dává najevo nesouhlas s vládní politikou. S vlajkami Gruzie či Evropské unie ledabyle uvázanými kolem ramen křičí do tmy, že chtějí na Západ a do Evropské unie. Strana Gruzínský sen oznámila pozastavení přístupových rozhovorů do konce roku 2028. Proto teď lidé staví v ulicích barikády a vyvěšují proevropské plakáty. Proti nim stojí policisté s obušky, kteří jsou ochotni demonstranty „zpacifikovat“. Zatímco jedni hází kameny a střílejí rachejtle, ti druzí mají gumové projekty, pepřové spreje, slzný plyn a vodní děla. Brutalitu, s jakou jednotky zasahují proti lidem odsoudila Evropská unie včetně České republiky ve svém prohlášení (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2024).

Co je to Gruzie?

Gruzie je poměrně malá země na hranici Evropy a Asie. Malá – menší než Česká republika, zhruba stejně velká jako Litva. Na svém území má hory (Kavkaz) i moře (Černé moře). Sousedí se čtyřmi zeměmi: Tureckem, Arménií, Ázerbájdžánem a Ruskem.

Je to prastará země a její historie sahá tisíce let zpátky. Osídlená byla už v pravěku, první osady datují archeologové do období kolem roku 6. tis. př. n.l. Křesťanství přijal region jako jeden z prvních na světě už v roce 337. Následovaly dlouhé století bojů s Mongoly a následně mezi Persií a Osmanskou říší...až nakonec se Gruzie na počátku 19. století stala součástí Ruského impéria.

Dvě stě let bylo území součástí Ruska – nejdříve impéria a pak Sovětského svazu. Nezávislost si země krvavě vykoupila v roce 1991. Gruzie se stala parlamentní republikou s demokratickým režimem. Na svém území ale má dvě separatistické republiky: Abcházii a Jižní Osetii, které fungují nezávisle na vládě a fakticky je přímo ovládá Rusko. V roce 2008 vypukla v regionu pětidenní válka, kterou vyprovokovala právě Moskva. Kremlu se nelíbila nezávislost Gruzie a její prozápadní směřování. Rusko chtělo demonstrovat svoji sílu a vliv a podporou územní roztříštěnosti zabránit zemi vstupu do NATO. Scénář, který se v minulosti již několikrát opakoval, viz. Ukrajina.

Stát v posledních letech výrazně směřoval na Západ. Členství v Evropské unii podporuje na 80 procent obyvatel (Light, F. 2024; NDI, 2023). V roce 2014 podepsala Gruzie s EU Asociační dohodu, která zahrnovala nutnou ekonomickou, hospodářskou a taky politickou integraci. O tři roky později si země vydobyla bezvízový přístup do Schengenského prostoru. Oficiálně pak požádala o vstup do EU v roce 2022 – společně s Ukrajinou a Moldavskem. Kandidátský status sice zatím nezískala, začala ale s nutnými demokratickými reformami a posilováním principu spravedlnosti a právního státu.

Podzimní (cinknuté) volby

Říjnové parlamentní volby s až neuvěřitelným náskokem vyhrála vládní strana Gruzínský sen, o které se mluví jako o „autoritářské“ nebo „inspirované Ruskem“ či zkrátka „proruské“. V konečném součtu získala bezmála 55 % hlasů, zatímco čtyři opoziční hnutí měla dohromady ani ne 38 % (Ústřední volební komise Gruzie).

Takový výsledek neuznali občané, opozice a ani prezidentka Salome Zurbušviliová. Pochybnosti vyjádřily taky západní státy včetně USA a členských zemí EU. Pozorovatelé z Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě upozornili na případy kupování hlasů, zastrašování nebo napjatou či nepřátelskou atmosféru ve volebních místnostech. Hlášeny byly taky případy rvaček nebo vícečetného hlasování. Světové agentury citovaly studie, že výsledek voleb je prostě statisticky nemožný (Edison Research, HarrisX).

Evropský parlament přijal usnesení, ve kterém uvádí, že volby nebyly svobodné a spravedlivé a byly projevem rozpadu demokracie v zemi, za který je plně odpovědný Gruzínský sen. Europoslanci vyzvali úřady, aby se hlasování konalo znovu a tentokrát pod důkladným dohledem mezinárodních pozorovatelů.

Tisíce Gruzínců dávaly najevo svou nespokojenost přímo ve městech. V Tbilisi se konalo několik protestů cílených proti výsledkům voleb. Podezření z případné manipulace, práce tajných agentů, vlivu dezinformací apod. padají na Moskvu. Ta ale jakékoliv vměšování do záležitostí Gruzie odmítá – naopak podle mluvčího ruského vládcy Dmitrije Peskova jsou to síly z evropských zemí, které se snaží destabilizovat kavkazskou republiku.

Jsme u moci!

Ve vládě pokračuje jako nejsilnější strana s naprosto bezprecedentním mandátem od voličů Gruzínský sen. Premiér Irakli Kobachidze ihned po volbách oznámil, že parlament se sejde do deseti dnů od zveřejnění oficiálních výsledků voleb, a to i bez formálního souhlasu prezidentky. Což se také stalo.

Zurbušviliová zasedání parlamentu určitě nesvolala a vydání patřičného dekretu odmítá. Naopak podala stížnost k Ústavnímu soudu. Požádala ho, aby zrušil výsledky říjnového hlasování: „Prezidentka podala k ústavnímu soudu podnět na zrušení výsledků parlamentních voleb z 26. října z důvodů rozsáhlého porušování všeobecné přístupnosti a tajnosti hlasování,“ uvedla Eka Berseliová, právnička prezidentky (České noviny, 2024a). Soudci měli jeden měsíc (tj. do 19. prosince) na posouzení žádosti. Část ústavních právníků pak dává zapravdu opozici, když říkají, že pokud je zpochybněna skutečnost legitimitosti voleb, pak se zákonodárny sbor v novém složení nemůže sejít, dokud nepadne u soudu rozhodnutí. Instrukce nakonec bez většího komentáře rozhodla na začátku prosince: žádost hlavy státu ani nepřijala k posouzení.

Parlament se sešel 25. listopadu. Ze 150 křesel ale bylo obsazeno pouze 88, zbytek zůstal prázdný. Opoziční poslanci totiž výsledky voleb neuznávají a neschvalují ani to, že se sbor sešel bez souhlasu prezidentky: „1) Masivní volební podvody podkopaly jeho legitimitu. 2) odmítla jsem svolat první zasedání a ústava neuznává nikoho, kdo by mohl jednat jako náhrada. 3) moje odvolání k ústavnímu soudu čeká na vyřízení,“ napsala k tomu na sociální síti X (Zurbušviliová, 2024).

EU je prioritou X cesta do EU se odkládá

Během první schůze těchto 88 zákonodárců jednomyslně rozhodlo o hned několika zásadních změnách, které budou mít vliv na budoucnost celé země. (A) ve funkci premiéra zůstává předseda Gruzínského snu (B) prezidentské volby se mají konat v polovině prosince, a navíc podle nových pravidel. Tentokrát totiž hlavu státu nebudou volit občané přímo, ale hlas odevzdá 300 volitelů – tj. poslanců a zástupců oblastních a městských samospráv. Dosavadní proevropská prezidentka tak téměř jistě bude muset funkci opustit a na její místo zřejmě přijde vládní nominant: kritik Západu a bývalý fotbalista Michail Kavelašvili a nakonec (C) pozastavení přístupových rozhovorů s EU do konce roku 2028. Ještě před volbami přitom premiér tvrdil, že sblížení s EU je pro Gruzii prioritou. Navíc vstup do EU má země jako svůj cíl zakotvený v ústavě. Irakli Kobachidze k tomu pouze řekl, že „otázku otevření jednání s EU nezařadí na pořad dne do roku 2028. (...) Budeme pokračovat v naší cestě k EU, nicméně nedopustíme, aby nás někdo neustále vydíral a manipuloval námi.“ (Echo24, 2024)

Všechna tato rozhodnutí od (podle některých) nelegitimního parlamentu vyvolala ne vlnu, ale tsunami nevole. Zpočátku to byly tisíce lidí, kteří se sešli na protest před sídlem parlamentu, vedením Gruzínského snu a prezidentskou kancelář. V dalších dnech už to byla desítky tisíc obyvatel, a to v Tbilisi a dalších městech (Batumi, Gori, Poti a Kutaisi). Mezi samotnými Gruzinci má prozápadní politika a členství v EU velkou podporu a upevnění moci vládní partaje, která se stále více nechává inspirovat Moskvou, znamená zlý sen. Proto se lidé noc co noc scházejí na improvizovaných barikádách a ptají se těžkooděnců, komu slouží – jestli Gruzii nebo Rusku. Policejní jednotky jim oplácí ranami gumovými projektily a vodními děly. Podle premiéra jsou protesty násilnými demonstracemi a „blíže nespécifikované zahraniční subjekty by si přály vidět ‚ukrajinizaci‘ Gruzie a ‚scénář ve stylu‘ Euromajdanu“ (České noviny, 2024b).

Takovou pomyslnou perličkou na závěr je, že prezidentka Zurabišviliová oznámila, že zůstane ve funkci i po skončení mandátu, jelikož nelegitimní zákonodárny sbor přece nemůže zvolit jejího legitimního nástupce. „Můj mandát potrvá do doby, než se uskuteční nové volby a vznikne parlament, který zvolí mého nástupce podle nových pravidel,“ nechala se slyšet (ČT24, 2024).

Počet zadržených je ve stovkách, o počtech zraněných demonstrantů se úřady nezmiňují – na druhou stranu až vážně zraněných těžkooděnců je stovka. Gruzínský ombudsman pro lidská práva obvinil policii z mučení lidí. Masivní nepokoje a policejní brutalita poutají pozornost v Evropě i ve Spojených státech. Amerika kupříkladu pozastavila s Gruzii strategické partnerství. Šéfka unijní diplomacie Kaja Kallasová mluví o sankcích (na kterých by se ale EU musela jednomyslně shodnout, což by vzhledem k postoji Maďarska mohlo být komplikované) a omezení udělování víz. Pobaltské země se dohodly na společném postupu a zavedly na vybrané gruzínské činitele sankce – mezi nimi třeba zakladatel vládní strany miliardář Bidzina Ivanišvili a dalších deset lidí. Česká diplomacie vydala prohlášení, že stojí na straně Gruzinců a stejně jako v minulosti tak i teď podporuje jejich evropské aspirace. O den později oznámila na sociální síti X rezignaci velvyslankyně v ČR s tím, že také ona věří v budoucnost své země v Evropské unii. Stejně se mimochodem chovali taky další diplomaté ve světě.

Začátek hezkého snu: jsme další na řadě

Gruzie. Země příliš daleko, aby byla slyšet a příliš blízko, aby ji Evropa nechala napospas Rusku. Prezidentka Salome Zurbichviliová žádá EU, aby vyslala jasný signál, že její země pro ni má cenu. Chce akci – ne slova. A po právu. Země, která má na svém území ruské vojenské základny a v těsné blízkosti Ukrajinu, si dokáže představit, co jí v blízké budoucnosti může čekat. Mezi lidmi roste plíživá obava z toho, že „jsou další na řadě“.

Ještě donedávna se s Gruzii počítalo když ne jako s kandidátkou zemí, tak minimálně se státem, který má šanci rozšířit sedmadvacítku někdy v budoucnu. Do Tbilisi a dalších měst směřovaly demokratické a ekonomické reformy. Stačily jedny volby a prozápadní budoucnost skončila.

Gruzie chce zneplatnit výsledky říjnových voleb a vypsát nové hlasování. Takové, které bude spravedlivé a hlavně pod pečlivým dozorem mezinárodních pozorovatelů. Podporu ze strany Západu teď obyvatelé vnímají jako jediné možné východisko.

Zdroje

- Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2024, 2. 12.). Prohlášení Česka k situaci v Gruzii. https://mzv.gov.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/prohlaseni_ceska_k_situaci_v_gruzii.html
- Light, F. (2024, 29. 11.) Protesters clash with Georgian police over government's EU application delay. Reuters.com. <https://www.reuters.com/world/europe/georgia-says-it-will-not-enter-eu-membership-talks-until-2028-snub-brussels-2024-11-28/>
- NDI (2023, 11. 12.). NDI POLL: Georgian citizens remain committed to EU membership; Nation united in its dreams and shared challenges. <https://www.ndi.org/publications/ndi-poll-georgian-citizens-remain-committed-eu-membership-nation-united-its-dreams-and>
- Ústřední volební komise v Gruzii https://results.cec.gov.ge/#/en-us/election_57/tr/dashboard
- Edison Research <https://www.edisonresearch.com/edison-research-2024-republic-of-georgia-exit-poll/>
- HarrisX <https://www.harrisx.com/posts/harrisx-releases-final-georgia-2024-exit-poll-analysis>
- České noviny (2024a, 19. 11.). Gruzínská prezidentka požádala soud o zrušení výsledků sporných voleb. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2594371>
- Zurabišviliová, S. (2024, 24. 11.). https://x.com/Zourabichvili_S/status/1860753403254604136
- Echo24 (2024, 28. 11.). Gruzie do roku 2028 nebude jednat s EU o vstupu. „Nedopustíme, aby nás někdo vydíral“. <https://www.echo24.cz/a/Hw6V5/zpravy-svet-gruzie-zastavi-pristupova-jednani-eu-gruzinsky-sen>
- ČT24 (2024, 30. 11.). Policie v Tbilisi znovu násilím rozehnala protest. Zadržela stovku lidí. <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/policie-v-tbilisi-znovu-nasilim-rozehnala-protest-zadrzela-desitky-lidi-355807>
- České noviny (2024b, 30. 11.). Policie v Tbilisi znovu rozehnala protest stoupenců přiblížování k EU. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2602566>

Autor

Irena Krcháková

V minulosti se věnovala především oblasti mediálních studií a sémiotiky, nyní rozšiřuje své obzory na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v oboru historická sociologie. Zaměřuje se odborně na domácí politickou scénu, sociální a zdravotnická témata a věnuje se také obrannému průmyslu, dopravě a energetice. Má bohaté zkušenosti mezinárodní politickou agendou, včetně evropských témat, Evropské unie, politiky Spojených států, OSN a NATO. Profesioně se uplatnila jak v rozhlase, tak v České televizi. Ve volném čase se nejčastěji věnuje sportu a své dceři.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz